

УДК: 342.5

ПРИНЦИПИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Катеринчук Катерина Володимирівна

д.ю.н., доцент
професор кафедри
приватного та публічного права
інституту права та сучасних технологій навчання
Київського національного університету
технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Соколовська Іванна Іванівна

студент групи МГЗП-19
інституту права та сучасних технологій навчання
Київського національного університету
технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Анотація. Основне місце при визначенні сутності юридичної відповідальності належить принципам її застосування, до яких відносяться наступні: принципи законності, гуманізму, презумпції невинуватості, справедливості, обґрунтованості, своєчасності, доцільності, невідворотності.

Ключові слова: юридична відповідальність, принцип, Конституція, законність, гуманізм, презумпція невинуватості, справедливість, обґрунтованість.

Принципи юридичної відповідальності покликані впроваджувати механізм правового регулювання. Вони є критерієм законності й правомірності дій осіб, які уповноважені притягувати до юридичної відповідальності. Таким чином, принцип законності полягає у тому, що відповідальність може

наступати тільки за діяння, які передбачені законом. Суть цього принципу, за визначенням А. М. Апарова, полягає у вимозі не лише суворого і належного виконання нормативно-правової бази, не порушення заборон, що містяться в ній, а й належного її застосування у випадках, визначених законодавством України [1, с. 19-24].

Наступним принципом юридичної відповідальності є принцип гуманізму, який є виразом ставлення держави до людини, як до особистості, повага її гідності. Цей принцип, як і попередній закріплений в Основному законі – Конституції України, яка визначає «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (ст. 3 Конституції України).

Принцип презумпції невинуватості полягає в тому, що особа не повинна доводити свою винуватість чи невинуватість. Проблема доказування лежить повністю на державі. Положення даного принципу також визначено у Конституції України в ст. 59 «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура». Отже, право будь-якої людини на правову допомогу поширюється на всіх без виключення осіб, незалежно від їх процесуального статусу.

Принцип справедливості прямо не визначено в Конституції України, однак численні його складові впливають з розділів I «Загальні засади» і II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Захист прав та свобод людини і громадянина безпосередньо покладено на суд, що закріплено у чинному законодавстві.

Принцип обґрунтованості юридичної відповідальності – притягнення до будь-якої відповідальності (кримінальної, адміністративної, матеріальної, дисциплінарної) відповідним суб'єктом без особистої зацікавленості, на законних підставах. Критерії справедливості напрацьовані практикою Європейського суду з прав людини. Так у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. встановлено, що «кожна людина при визначенні її громадянських прав та обов'язків або при висуненні проти неї будь-якого кримінального обвинувачення має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним згідно із законом» (п. 1 ст. 6) [2].

Принцип своєчасності тісно пов'язаний із строками давності притягнення до юридичної відповідальності – відрізок часу, після спливу якого правові наслідки здійснення правопорушення не застосовуються, а особа, яка вчинила правопорушення звільняється від юридичної відповідальності.

Принцип доцільності передбачає, що «вид покарання і його тяжкість повинні відповідати негативним наслідкам правопорушення та цілям юридичної відповідальності [3, с. 48]. Він передбачає заборону жорстокого нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання, що реалізовано в положеннях Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

Невідворотність покарання – правопорушення має бути вчасно виявлено, встановлено осіб, що його вчинили та визначена міра відповідальності у передбаченому законом порядку. «Важлива не суворість покарання, а його невідворотність, всі протиправні діяння повинні розкриватися, а винні у їх вчиненні – нести відповідальність, незалежно від свого службового і матеріального стану та інших обставин» [4, с. 325].

Отже, юридична відповідальність – це інститут права, що закріплений у законодавстві, забезпечується державою та втілює принципи соціальної справедливості, рівності всіх перед законом, гуманізму, своєчасності тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Апаров А. М. Принципи адміністративно-процесуального права. *Право та державне управління*. 2012. № 2 (7). С. 19-24.
2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. // *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. С. 270-302.
3. Алексєєв В. М. Громадівські ради: законодавчий аспект. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць / редкол.: С. М. Серьогін (гол. ред.) та ін. Дніпропетровськ: Вид-во ДРІДУ НАДУ. 2008. С. 43-50.
4. Батанова Н. М. Принципи конституційно-правової відповідальності. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 323-327.